

UCZESTNIK POSTĘPOWANIA NIEPROCESOWEGO – ZAGADNIENIA KONSTRUKCYJNE

Piotr Rylski

BIBLIOTEKA SĄDOWA

UCZESTNIK POSTĘPOWANIA NIEPROCESOWEGO – ZAGADNIENIA KONSTRUKCYJNE

Piotr Rylski

BIBLIOTEKA SĄDOWA

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Publikacja została dofinansowana przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego

Stan prawny na 30 czerwca 2017 r.

Recenzenci

Prof. dr hab. Tadeusz Ereciński

Prof. dr hab. Karol Weitz

Wydawca

Agata Jędrasik

Redaktor prowadzący

Beata Wawrzyńczak-Jędryka

Opracowanie redakcyjne

Beata Wawrzyńczak-Jędryka

Łamanie

Wolters Kluwer Polska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska SA, 2017

ISBN: 978-83-8107-767-5

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
Wprowadzenie	13
Rozdział 1	
Strona w procesie cywilnym – zagadnienia podstawowe	21
1.1. Zasada dwustronności w procesie cywilnym	22
1.2. Pojęcie i status strony procesu cywilnego	41
Rozdział 2	
Zasada uczestnictwa w postępowaniu nieprocesowym	53
2.1. Pojęcie zasady uczestnictwa	53
2.2. Zasada uczestnictwa jako kryterium rozgraniczenia trybu procesowego i trybu postępowania nieprocesowego	84
Rozdział 3	
Pojęcie uczestnika postępowania nieprocesowego	97
3.1. Uwagi wprowadzające	97
3.2. Strony i uczestnicy postępowania nieprocesowego w wybranych systemach obcych	98
3.2.1. Francja	99
3.2.2. Niemcy.....	105
3.2.3. Austria	109
3.2.4. Inne systemy procesowe.....	111
3.2.5. Wnioski z analizy prawnoporównawczej.....	114
3.3. Pojęcie strony lub uczestnika w innych postępowaniach opartych na zasadzie uczestnictwa	115
3.3.1. Postępowania procesowe cywilne oparte na zasadzie uczestnictwa ...	116
3.3.2. Postępowanie administracyjne	126
3.3.3. Wnioski	132
3.4. Geneza regulacji dotyczącej uczestnika postępowania nieprocesowego na ziemiach polskich	133

3.5. Kryteria definicyjne uczestnika postępowania nieprocesowego w świetle art. 510 k.p.c.	140
3.6. Uczestnik postępowania a inne podmioty postępowania nieprocesowego.....	152

Rozdział 4

Rodzaje uczestników postępowania nieprocesowego	159
4.1. Uwagi wstępne.....	159
4.2. Uczestnicy materialni i formalni	160
4.3. Wnioskodawca i pozostali uczestnicy.....	170
4.4. Uczestnicy z mocy prawa i uczestnicy na skutek czynności procesowej..	177
4.5. Prokurator i inne podmioty działające na prawach prokuratora lub występujące w obronie interesu publicznego.....	186
4.6. Organizacje pozarządowe.....	206

Rozdział 5

Uzyskanie statusu uczestnika postępowania nieprocesowego	211
5.1. Warunki ogólne uzyskania statusu uczestnika	211
5.1.1. Wszczęcie postępowania nieprocesowego	211
5.1.2. Przesłanki procesowe dotyczące uczestników postępowania.....	219
5.2. Uczestnictwo zależne od interesu prawnego	232
5.2.1. Zainteresowany w postępowaniu nieprocesowym	233
5.2.1.1. Interes prawny jako kryterium wskazania zainteresowanego	234
5.2.1.2. Zainteresowany z mocy prawa	255
5.2.1.3. Ochrona praw zainteresowanego, który nie brał udziału w postępowaniu. Skutki braku udziału osoby zainteresowanej dla postępowania	261
5.2.2. Wzięcie udziału w toczącym się postępowaniu.....	279
5.2.2.1. Forma wzięcia udziału w sprawie	280
5.2.2.2. Chwila uzyskania statusu uczestnika postępowania.....	291
5.2.2.3. Termin do zgłoszenia udziału w sprawie.....	297
5.2.3. Wezwanie do wzięcia udziału w postępowaniu nieprocesowym	301
5.2.3.1. Czynności sądu poprzedzające wezwanie	302
5.2.3.2. Forma wezwania zainteresowanego do udziału w sprawie.....	307
5.2.3.3. Chwila uzyskania statusu uczestnika postępowania.....	312
5.2.3.4. Skutki uchybień sądu.....	314
5.2.3.5. Kwestia uzyskania statusu uczestnika wskutek wskazania we wniosku o wszczęcie postępowania	317
5.3. Uczestnictwo niezależne od interesu prawnego	323
5.3.1. Złożenie wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego.....	323
5.3.1.1. Wniosek	331

5.3.1.2. Uprawnienie do żądania wszczęcia postępowania nieprocesowego	340
5.3.1.3. Skutki braku uprawnienia	353
5.3.2. Uczestnictwo z mocy prawa	367
Rozdział 6	
Utrata statusu uczestnika w postępowaniu nieprocesowym	373
6.1. Uwagi wprowadzające	373
6.2. Odmowa dopuszczenia do udziału w sprawie	374
6.3. Następstwo procesowe <i>mortis causa</i> i <i>inter vivos</i>	384
Wnioski końcowe	401
Participant à la procédure gracieuse – Étude des aspects structuraux (Résumé)	407
Bibliografia	415

WYKAZ SKRÓTÓW

AUMCS	- Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska
AußStrG	- austriacka ustawa o postępowaniu niespornym z 12.12.2003 r.
AUWr	- Acta Universitatis Wratislaviensis
austr. p.p.n.	- austriacki patent cesarski z 9.08.1854 r. o postępowaniu w sprawach niespornych; obecnie nieobowiązujący
Biul. SN	- Biuletyn Sądu Najwyższego
BMS	- Biuletyn Ministerstwa Sprawiedliwości
wł. CPC	- włoski kodeks postępowania cywilnego (Codice di Procedura Civile)
CPE	- Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne
d.k.p.c.	- kodeks postępowania cywilnego z 1930 r.
DPP	- Demokratyczny Przegląd Prawniczy
FamFG	- niemiecka ustawa z 17.12.2008 r. o postępowaniu w sprawach rodzinnych i w sprawach z zakresu sądownictwa niespornego
fr. k.p.c.	- francuski kodeks postępowania cywilnego z 1975 r. (Code de Procédure Civile)
GSW	- Gazeta Sądowa Warszawska
J.C.P.	- Juris-Classeur Périodique
k.c.	- ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2017 r. poz. 459 ze zm.)
k.m.	- ustawa z 18.09.2001 r. – Kodeks morski (Dz.U. z 2016 r. poz. 66)
kod. wyb.	- ustawa z 5.01.2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz.U. z 2017 r. poz. 15)
KPA	- Komisja Prawa Autorskiego
k.p.c.	- ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 1822 ze zm.)
k.p.n.	- dekret z 18.07.1945 r. – Kodeks postępowania niespornego (Dz.U. Nr 27, poz. 269 ze zm.)
k.r.o.	- ustawa z 25.02.1064 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2017 r. poz. 682)
M.Prawn.	- Monitor Prawniczy
niem. u.p.n.	- ustawa Rzeszy z 17.05.1898 r. o sprawach sądownictwa niespornego; obecnie nieobowiązująca
niem. ZPO	- niemiecki kodeks postępowania cywilnego z 1877 r. w brzmieniu obecnie obowiązującym
NP	- Nowe Prawo
OSA	- Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSNC	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej
OSNP	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Pracy
OSP	- Orzecznictwo Sądów Polskich

p.a.s.c.	-	ustawa z 28.11.2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 2064)
PES	-	Problemy Egzekucji Sądowej
p.g.k.	-	ustawa z 17.05.1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz.U. z 2016 r. poz. 1629 ze zm.)
PiP	-	Państwo i Prawo
PiZS	-	Praca i Zabezpieczenie Społeczne
PN	-	Przegląd Notarialny
PPiA	-	Przegląd Prawa i Administracji
PPC	-	Polski Proces Cywilny
PPE	-	Przegląd Prawa Egzekucyjnego
pr. aut.	-	ustawa z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2017 r. poz. 880 ze zm.)
pr. not.	-	ustawa z 14.02.1991 r. – Prawo o notariacie (Dz.U. z 2016 r. poz. 1796 ze zm.)
pr. restr.	-	ustawa z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2016 r. poz. 1574 ze zm.)
pr. up.	-	ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2016 r. poz. 2171 ze zm.)
Prok. i Pr.	-	Prokuratura i Prawo
PS	-	Przegląd Sądowy
PUG	-	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
regulamin sądowy	-	rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 23.12.2015 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. poz. 2316 ze zm.)
RIDC	-	Revue internationale de droit comparé
ros. u.p.c.	-	rosyjska ustawa procesowa z 1864 r.; obecnie nieobowiązująca
r.p.a.	-	Rozporządzenie Prezydenta RP z 22.03.1928 r. o postępowaniu administracyjnym (Dz.U. Nr 36, poz. 341 ze zm.)
RPEiS	-	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
RNP	-	Roczniki Nauk Prawnych
RTDC	-	Revue trimestrielle de droit civil
SA	-	Sąd Apelacyjny
SC	-	Studia Cywilistyczne
SI	-	Studia Iuridica
SN	-	Sąd Najwyższy
SP	-	Studia Prawnicze
SPE	-	Studia Prawno-Ekonomiczne
u.KRS	-	ustawa z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2017 r. poz. 1700 ze zm.)
u.k.s.c.	-	ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2016 r. poz. 623 ze zm.)
u.o.z.p.	-	ustawa z 19.08.1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2017 r. poz. 882)
u.p.k.	-	ustawa z 7.07.2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw (Dz.U. Nr 169, poz. 1415).
u.p.n.	-	ustawa z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. z 2016 r. poz. 1654 ze zm.)
u.p.g.	-	ustawa z 17.12.2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (Dz.U. z 2010 r. Nr 7, poz. 44 ze zm.)

u.p.p.	-	ustawa z 25.09.1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (Dz.U. z 2013 r. poz. 1384 ze zm.)
u.s.p.	-	ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2016 r. poz. 2062 ze zm.)
u.trans.	-	ustawa z 1.07.2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów (Dz.U. z 2017 r. poz. 1000)
u.w.t.p.a.	-	ustawy z 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2016 r. poz. 487)
ZNIBPS	-	Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego
ZNUJ	-	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUŁ	-	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego
ZNUW	-	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego

WPROWADZENIE

I. Zagadnienia podmiotowe postępowania cywilnego stanowią jedną z kluczowych i bodaj najtrudniejszych materii prawa postępowania cywilnego. Wynika to z wielu przyczyn, w tym m.in. z tego, że tematyka ta wykazuje ścisły związek z prawem materialnym, którego urzeczywistnieniu (konkretyzacji) prawo procesowe cywilne służy w ogólności¹. Stąd niezwykle trudno jest oderwać pojęcia dotyczące podmiotów postępowania cywilnego od praw i obowiązków wynikających z prawa materialnego². Powoduje to konieczność selektywnego wyboru materii, aby można było wszechstronnie przyjrzeć się konkretnej instytucji procesowej. Tak też jest z instytucją uczestnika postępowania nieprocesowego. Omówienie wszystkich szczegółowych zagadnień związanych z nią w jednym opracowaniu monograficznym nie wydaje się zadaniem możliwym, a nawet celowym. Uzasadnione jest więc ograniczenie opracowania do zagadnień konstrukcyjnych uczestnictwa w postępowaniu nieprocesowym³. Zamiarem autora jest przede wszystkim spojrzeć na uczestnika postępowania nieprocesowego w świetle ogólnych założeń teoretycznych postępowania nieprocesowego, jego specyfiki i odmienności w stosunku do podstawowego trybu postępowania rozpoznawczego, którym jest proces cywilny.

Zakres rozważań powinna wyznaczyć przyjęta na gruncie postępowania nieprocesowego zasada uczestnictwa, jako jedno z podstawowych założeń strukturalnych postępowania nieprocesowego. Zasada ta, podobnie jak zasada dwustronności w procesie cywilnym, ma silny wpływ na sposób, ale i skuteczność ochrony prawnej udzielanej w postępowaniu nieprocesowym. Musi ona także rzutować na interpretację poszczególnych przepisów procesowych. Zasada uczestnictwa wyrażona przez ustawodawcę w dwóch podstawowych założeniach: szerokiego dostępu do udziału w postępowaniu wszystkich

¹ Na temat funkcji prawa procesowego cywilnego (postępowania cywilnego) por. W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2016, s. 32–33 (mowa tu o urzeczywistnianiu norm prawa prywatnego); Z. Resich [w:] J. Lapiere, J. Jodłowski, Z. Resich, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2016, s. 36–37 (mówi się tu o konkretyzacji i realizowaniu norm prawnych).

² Por. M. Jędrzejewska, *Współuczestnictwo procesowe (Istota – zakres – rodzaje)*, Warszawa 1975, s. 5.

³ Metoda ograniczania zakresu opracowań monograficznych do wybranych kwestii konstrukcyjnych związanych przede wszystkim z istotą danej instytucji, zakresem jej stosowania czy przesłankami powstania lub ustania ma już swoją tradycję w nauce procesu cywilnego, por. m.in. J. Sobkowski, *Pełnomocnictwo procesowe, jego istota, powstanie i wygaśnięcie*, Poznań 1967, czy M. Jędrzejewska, *Współuczestnictwo...*, s. 6. Por. także T. Misiuk, *Udział organizacji społecznych w ochronie praw obywateli w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1972, s. 6.

zainteresowanych (zasada drzwi otwartych) i działania sądu z urzędu w zakresie zapewnienia tego udziału prowadzi do konieczności ustalenia, jakie są konsekwencje takiego ukształtowania podmiotowego postępowania nieprocesowego dla statusu podmiotów w nim występujących i jakie niesie ona ze sobą zalety, ale także ograniczenia.

Zagadnienia konstrukcyjne instytucji uczestnika postępowania nieprocesowego powinny odnosić się przede wszystkim do ustalenia zakresu obowiązywania tej zasady, a także kryteriów definicyjnych zastosowanych przez ustawę dla wyznaczenia statusu uczestnika. Choć pozycja uczestnika postępowania nieprocesowego jest ujmowana jako jednolita, czym przeciwstawia się ją zróżnicowanej roli powoda i pozwanego w procesie, to jednak różne mogą być na gruncie ustawy podstawy uczestnictwa. Oznacza to także potrzebę szczegółowego odniesienia się do wyróżnianych rodzajów uczestników postępowania. Kluczowe znaczenie powinien mieć przy tym niekwestionowany dziś w nauce podział na uczestników materialnych i formalnych. Niezbędne jest jednak nowe odczytanie tego podziału i dostosowanie go do potrzeb analizy mającej za zadanie ustalenie pojęcia i pozycji procesowej uczestnika postępowania nieprocesowego. Uczestnicy materialni, których podstawą udziału w postępowaniu wyznacza art. 510 k.p.c., a więc posiadany przez nich interes prawny, są tymi podmiotami, które w pełni oddają cel zasady uczestnictwa. Stają się oni bowiem uczestnikami z własnej inicjatywy lub z inicjatywy sądu niezależnie, a nawet wbrew woli pozostałych uczestników. Uczestnicy formalni, których podstawą udziału w postępowaniu są przepisy szczególne (uczestnicy z mocy prawa, prokurator) lub jedynie ich własna czynność (wnioskodawca) bez odniesienia do potrzeby badania przysługującego im interesu prawnego, pełnią inną rolę w postępowaniu nieprocesowym. Wnioskodawca jest podmiotem inicjującym postępowanie nieprocesowe, w czym urzeczywistnia się do pewnego stopnia obowiązywanie w postępowaniu nieprocesowym zasady dyspozycyjności. Znaczenie wnioskodawcy dla postępowania jest jednak ograniczone w sprawach, w których sąd może wszcząć postępowanie z urzędu lub nie jest związany treścią zgłoszonego wniosku. Wynika to także z konieczności uwzględniania stanowisk innych uczestników postępowania. Uczestnicy formalni często występują w postępowaniu w interesie publicznym lub w celu ochrony praw innych osób. Oddaje to specyfikę postępowania nieprocesowego, w którym w sposób szczególny dostrzega się potrzebę ochrony szerszego interesu niż tylko indywidualny (np. interes publiczny)⁴. Chodzi przy tym zarówno o ochronę tego interesu w aspekcie wewnętrznym, czyli w ramach rozpoznawania spraw ze swej natury cywilnych, jak i zewnętrznym, czyli rozpoznawania spraw o innym charakterze, przekazanych do postępowania nieprocesowego⁵. Zróżnicowanie podstaw uczestnictwa w postępowaniu nieprocesowym daje asumpt do dalszej szczegółowej analizy sposo-

⁴ K. Lubiński, *Istota i charakter prawny działalności sądu w postępowaniu nieprocesowym*, Toruń 1985, s. 63–64; P. Rylski, *Ochrona interesu publicznego w postępowaniu cywilnym – przyczyny, przejawy, skuteczność* [w:] *Interes publiczny a interes prywatny w prawie*, red. T. Giaro, Warszawa 2013, s. 77.

⁵ O aspekcie wewnętrznym i zewnętrznym ochrony interesu publicznego także w postępowaniu nieprocesowym por. P. Rylski, *Ochrona...*, s. 73–74.

bów uzyskania statusu uczestnika w odniesieniu do każdej z nich, a także omówienia przypadków jego utraty.

W związku z tak zakreślonymi ramami pracy część zagadnień tradycyjnie łączonych z uczestnikami postępowania nieprocesowego mogła być omówiona jedynie przy okazji głównego toku rozważań. Dotyczy to zwłaszcza kwestii zdolności przysługujących uczestnikom (zdolność sądowa i procesowa), zastępstwa uczestników (bezpośredniego i pośredniego) oraz legitymacji procesowej. Odnosi się to także do interesującego zagadnienia uprawnień procesowych uczestników postępowania nieprocesowego w kontekście zasady równouprawnienia⁶. Kwestie te, choć dostrzeżone w niniejszej książce, wymagają od strony teoretycznej odrębnego opracowania w ujęciu zarówno ogólnym dla postępowania cywilnego, jak i w odniesieniu do postępowania nieprocesowego. Ścisłe wytyczone ramy pracy umożliwiły odniesienie się do nich w takim zakresie, w jakim było to niezbędne do wyznaczenia zakresu obowiązywania zasady uczestnictwa, rodzajów uczestnictwa i jego podstaw, a także sposobów nabycia lub utraty statusu uczestnika w postępowaniu nieprocesowym.

II. Uzasadnieniem dla podjęcia tematu pracy jest brak opracowania monograficznego, które w ogólny i teoretyczny sposób odnosiłoby się do jednej z najważniejszych kategorii postępowania nieprocesowego, jaką jest jego uczestnik. Jest ona opracowywana jedynie ubocznie, przy okazji rozważań dotyczących konkretnych postępowań nieprocesowych, a brak opracowań o charakterze uogólniającym⁷. Do wyjątków należą wypowiedzi podręcznikowe, choć są one często w wysokim stopniu zdezaktualizowane i nie uwzględniają nowych spraw, które z coraz większą intensywnością są przekazywane do załatwienia w postępowaniu nieprocesowym⁸. Z tego względu niniejsza praca nie ma za zadanie stanowić pełnego źródła informacji o kształcie podmiotowym każdego postępowania nieprocesowego z omówieniem, kto jest lub powinien być jego uczestnikiem. Takim celem powinny służyć bądź pojawiające się w doktrynie opracowania służące monograficznemu omówieniu danego postępowania nieprocesowego (w których

⁶ Zagadnienie to dotyczy przede wszystkim prawa do wysłuchania uczestników postępowania nieprocesowego, jako elementu obowiązywania zasady równouprawnienia, por. J. Sobkowski, *Istota prawa do wysłuchania przez sąd uczestnika postępowania nieprocesowego w RFN* [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Witolda Broniewicza. Symbolae Vitoldo Broniewicz dedicatae*, Łódź 1998, s. 385; A. Góra-Błaszczkowska, *Zasada równości stron w procesie cywilnym*, Warszawa 2008, s. 384.

⁷ Do nielicznych wyjątków należy wyjątkowo gruntowne artykułowe opracowanie J. Klimkowicza, *Uczestnictwo w charakterze wnioskodawcy w postępowaniu nieprocesowym*, PiP 1977/1, s. 99 i n. W ostatnim czasie warto też wskazać monografię A. Kallausa, *Udział osoby małoletniej w postępowaniu opiekuńczym*, Poznań 2015.

⁸ W szczególności kluczową rolę pełnią tu opracowania: W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie nieprocesowe* (ostatnie wydanie – Warszawa 2001, s. 43–52) oraz K. Korzan, *Postępowanie nieprocesowe* (ostatnie wydanie – Warszawa 2004, w szczególności s. 96–130).

kwestia uczestników zawsze odgrywa kluczową rolę⁹), bądź opracowania artykułowe lub komentarzowe poświęcone uczestnikom danego postępowania.

Praca ta ma inny cel. Wykorzystując całokształt dotychczasowego dorobku naukowego, zmierza do dokonania niezbędnego uogólnienia, które nie byłoby możliwe przy szczegółowym opisie katalogu uczestników każdego z poszczególnych postępowań nieprocesowych¹⁰. Założeniem opracowania jest wykorzystanie różnych postępowań nieprocesowych i to zarówno kodeksowych, jak i pozakodeksowych jako egzemplifikacji poszczególnych zagadnień. Wymagało to często szerszego odniesienia się do bardzo kontrowersyjnych zagadnień związanych z kształtem podmiotowym konkretnego rodzaju postępowania nieprocesowego w celu ukazania pewnej ogólnej zależności lub specyfiki danego przypadku.

Postępowanie nieprocesowe jest materią wyjątkowo niewdzięczną z punktu widzenia badacza poszukującego rozwiązań modelowych i abstrakcyjnych. Wynika to z wielu przyczyn, wśród których główną rolę odgrywa wysoka heterogeniczność tego postępowania. Należy przyznać, że mało jest takich dziedzin prawa, w których wypracowanie pewnych ogólnych prawidłowości byłoby tak utrudnione, jak w postępowaniu nieprocesowym¹¹. Nie zwalnia to jednak nauki z obowiązku prowadzenia badań w celu próby odnalezienia zależności mogących ułatwić interpretację norm procesowych odnoszących się do konkretnych postępowań. Trafny jest pogląd, że niedostatki w tworzeniu ogólnej teorii postępowania nieprocesowego prowadzić mogą do niebezpiecznego subiektywizmu i woluntaryzmu¹². Chodzi przy tym nie tylko o działalność legislacyjną, ale także o interpretację przepisów w praktyce.

III. Od strony metodologicznej praca ma charakter ściśle dogmatyczny. Opiera się na regulacji prawnej postępowania nieprocesowego i założeniach teoretycznych, operu-

⁹ Ze starszej literatury por. cenne prace: A. Zielińskiego, *Sądownictwo opiekuńcze w sprawach małoletnich*, Warszawa 1975; M. Sychowicza, *Postępowanie o zniesienie współwłasności*, Warszawa 1976, K. Lubińskiego, *Postępowanie o ubezwłasnowolnienie*, Warszawa 1977, S. Madaja, *Postępowanie nieprocesowe w sprawach małżeńskich*, Warszawa 1978. Warto wskazać też na niepublikowaną pracę T. Felskiego, *Postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku* (maszynopis rozprawy doktorskiej napisanej na WPiA Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu pod kierunkiem prof. Kazimierza Lubińskiego), Toruń 1987. Z nowszej literatury por. przede wszystkim monografie H. Haaka, *Ochrona prawna udzielana przez sąd opiekuńczy*, Toruń 2002, K. Markiewicza, *Postępowanie w sprawach depozytowych*, Warszawa 2007, A. Bartoszewicza, *Postępowanie o uznanie za zmarłego i stwierdzenie zgonu*, Warszawa 2007, A. Stempniaka, *Postępowanie o dział spadku*, Warszawa 2010, M. Mrówczyńskiego, *Postępowanie nieprocesowe w sprawach zakazu prowadzenia działalności gospodarczej*, Warszawa 2012.

¹⁰ Warto wskazać, że takie ujęcie postępowania nieprocesowego wciąż nie jest w doktrynie polskiej zbyt częste. Z opracowań monograficznych należy wskazać na prekursorską w tej materii książkę K. Lubińskiego, *Istota i charakter prawny działalności sądu w postępowaniu nieprocesowym*, Toruń 1985, a w ostatnich latach na książkę K. Markiewicza, *Zasady orzekania w postępowaniu nieprocesowym*, Warszawa 2013.

¹¹ J. Jodłowski, *La procédure civile non contentieuse [w:] Rapports Généraux au VIIe Congrès International de Droit Comparé*, Uppsala 1966, s. 190.

¹² K. Lubiński, *Istota...*, s. 13.

jąc wszystkimi znanymi metodami wykładni prawa. Prawo postępowania cywilnego, a w szczególności postępowania nieprocesowego nie może się obyć bez praktyki jego stosowania. To tu, jak w soczewce, skupiają się zarówno zalety, jak i niedostatki lub ułomności regulacji prawnej. Dlatego w szerokim zakresie uwzględnia ono analizę orzecznictwa Sądu Najwyższego, który, w razie milczenia doktryny, pioniersko podejmował się wyjaśnienia kluczowych kwestii. W szczególności dotyczy to zagadnień podmiotowych związanych z uczestnictwem w postępowaniu nieprocesowym, gdzie bez znaczących orzeczeń Sądu Najwyższego – często w składach powiększonych – nie można w sposób spójny stosować wielu instytucji procesowych¹³. W opracowaniu starano się wykorzystać całe publikowane i niepublikowane orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące uczestników postępowania nieprocesowego oraz prowadzoną na gruncie tych judykatów dyskusję naukową. W mniejszym stopniu i tylko jeśli było to niezbędne, korzystano z orzecznictwa sądów powszechnych. Opracowanie to, mimo że dogmatyczne, podejmuje wiele kwestii stanowiących kluczowe problemy praktyki wymiaru sprawiedliwości.

IV. Regulacja prawna, w tym także w odniesieniu do postępowania nieprocesowego nie pozostaje w próżni. Powinna być więc konfrontowana z rozwiązaniami obecnymi w innych dziedzinach prawa krajowego, jak i w ujęciu prawnoporównawczym. Choć akurat kwestia podmiotowego ukształtowania postępowania nieprocesowego jest rozwiązywana w sposób autonomiczny w różnych postępowaniach krajowych, a także w ujęciu komparatystycznym, to konieczne było włączenie do analizy dogmatycznej wyników analizy prawnoporównawczej. Nie chodzi tylko o typową analizę wyłącznie obcych systemów prawnych, ale także innych postępowań krajowych – cywilnych i niecywilnych, w których ustawodawca przyjął zbliżony model zasady uczestnictwa. Analiza taka jest szczególnie istotna, gdyż zamykanie się dogmatyków prawa w swojej dziedzinie uniemożliwia dostrzeżenie szerszych zależności i tożsamyh problemów, przed którymi już wcześniej stanął ustawodawca lub praktyka prawa w ramach pokrewnej dyscypliny naukowej. Umożliwia w sposób niejako antycypacyjny rozwiązanie możliwych problemów przez oparcie się na ich doświadczeniach.

W ramach analizy krajowej szczególnie należało przyjrzeć się postępowaniu administracyjnemu, które stanowiło do pewnego stopnia pierwowzór dla przyjętego w postępowaniu nieprocesowym modelu uczestnika. Wzrastająca zaś rola badań w zakresie powiązań wewnątrzsystemowych w postępowaniu cywilnym¹⁴ uzasadniała analizę innych postępowań cywilnych, które są oparte na zbliżonych do postępowania nieprocesowego zasadach ukształtowania strony podmiotowej (postępowania regulacyjne oraz postępowanie odrębne w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych). W odniesieniu do badań prawnoporównawczych w ujęciu międzynarodowym oparto się głównie na

¹³ Por. na ten temat P. Rylski, *O większą autonomię postępowania nieprocesowego (uwagi na tle wybranego orzecznictwa Sądu Najwyższego)* [w:] *Sine ira et studio. Księga jubileuszowa dedykowana sędziemu Jackowi Gudowskiemu*, red. T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz, Warszawa 2016, s. 195–196.

¹⁴ S. Cieślak, *Powiązania wewnątrzsystemowe w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2013.

systemach państw najbliższych z punktu widzenia genezy polskim rozwiązaniom prawnym, czyli systemom austriackiemu i niemieckiemu, biorąc także pod uwagę relatywnie nowe akty legislacyjne obowiązujące w tych państwach. Uwzględniono szerzej także, dla ukazania odmiennego ujęcia kwestii podmiotowych postępowania nieprocesowego, system francuski, który jest reprezentatywny dla innych państw romańskich znajdujących postępowanie nieprocesowe (Włochy, Hiszpania).

V. Brak monograficznego opracowania dotyczącego pojęcia strony w procesie cywilnym uzasadniał w pierwszej kolejności zajęcie się tym kluczowym zagadnieniem procesu cywilnego (rozdział pierwszy). Chodziło przy tym o przedstawienie istoty i kształtu obowiązującej w procesie zasady dwustronności i jej wpływu na pojęcie i status strony procesu. Podjęte rozważania mają służyć wskazaniu głównych cech wspomnianej zasady i implikacji praktycznych, które będą stanowiły punkt wyjścia do rozważań nad kształtem podmiotowym postępowania nieprocesowego. Rozważania na gruncie postępowania nieprocesowego zawsze wymagają przeanalizowania założeń konstrukcyjnych procesu cywilnego, gdyż umożliwia to ocenę, na ile konkretne przepisy o tym postępowaniu mogą znaleźć zastosowanie w postępowaniu nieprocesowym (art. 13 § 2 k.p.c.).

Za podstawową kwestię uczestnictwa w postępowaniu nieprocesowym należy uznać istotę tego pojęcia. Przez istotę należy zaś rozumieć samo uzasadnienie takiego kształtu podmiotowego postępowania nieprocesowego i pojęcie uczestnika postępowania nieprocesowego. Nie można bowiem pojęcia uczestnika odrywać od istoty i funkcji postępowania, w którym ono występuje. Z tego względu w rozdziale drugim zajęto się kwestią kształtu przyjętej w postępowaniu nieprocesowym zasady uczestnictwa, która wyraźnie różnicuje proces i postępowanie nieprocesowe. Zrozumienie założeń, jakie leżą u podstaw przyjętej w trybie nieprocesowym zasady uczestnictwa i ich konsekwencji, umożliwi dopiero przesłedzenie, jak ukształtowane zostało pojęcie uczestnika. Podjęto w tym miejscu także teoretyczny problem ujmowania zasady uczestnictwa jako kryterium rozgraniczenia trybu procesu i postępowania nieprocesowego.

W rozdziale trzecim dokonano wstępnych ustaleń na temat pojęcia uczestnika postępowania nieprocesowego. Zróżnicowanie podstaw uczestnictwa i sposobów uzyskania tego statusu sprawia, że dopełnieniem tych rozważań jest analiza prowadzona w dalszej części książki co do rodzajów uczestników postępowania nieprocesowego i uzyskania tego statusu. W rozdziale, poza przeprowadzeniem analizy prawnoporównawczej w odniesieniu do systemów państw obcych znajdujących tryb postępowania nieprocesowego, wskazano także na postępowania cywilne oparte na zbliżonej zasadzie, a także na postępowanie administracyjne. Posłużono się ujęciem historycznoprawnym, przedstawiając genezę rozwiązań obowiązujących na ziemiach polskich w zakresie uczestnictwa w postępowaniu nieprocesowym. Zakładając, że oś pracy stanowi przyjęta przez ustawodawcę zasada uczestnictwa, określona w kluczowym dla tej kwestii art. 510 k.p.c., w sposób szczególny poddano analizie kryteria definicyjne uczestnika przyjęte w tym przepisie. Umożliwiło to

odróżnienie dwuelementowej definicji uczestnika od innych form uczestnictwa w postępowaniu cywilnym. Niezbędne było także wyraźne określenie granicy między uczestnictwem w postępowaniu nieprocesowym a udziałem innych podmiotów w tym postępowaniu.

W rozdziale czwartym omówiono rodzaje uczestników postępowania nieprocesowego wykształcone w doktrynie, dla których jednak można odnaleźć podstawę normatywną. Służy to dostrzeżeniu zróżnicowania nie tylko samych podstaw uczestnictwa, ale także celów, w jakich poszczególne kategorie uczestników występują w postępowaniu nieprocesowym. Ujęcie rodzajów uczestników w tym rozdziale ma jednak charakter statyczny (opisowy), gdyż szczegółowe rozważania związane z dynamiką udziału danej kategorii podmiotów w postępowaniu zostały zaprezentowane w dalszych rozdziałach dotyczących nabycia i utraty statusu uczestnika.

W rozdziale piątym zaprezentowano szczegółowo uzyskanie statusu uczestnika postępowania nieprocesowego w odniesieniu do wyróżnionych już rodzajów uczestnictwa. Za główne kryterium podziału rozważań przyjęto podział na uczestników, których uczestnictwo jest zależne od interesu prawnego (uczestnicy materialni), oraz uczestników, których uczestnictwo jest niezależne od interesu prawnego (uczestnicy formalni). Analiza ta musiała jednak zostać poprzedzona krótkimi uwagami na temat ogólnych przesłanek uzyskania statusu uczestnika, do których zaliczono wszczęcie postępowania nieprocesowego, a także istnienie wybranych przesłanek procesowych o charakterze podmiotowym. Zagadnienie uzyskania statusu uczestnika materialnego wymagało odniesienia się do dwuelementowej definicji uczestnika z art. 510 k.p.c. i w niezbędnym zakresie poczynienia ustaleń na temat pojęcia zainteresowanego wynikiem postępowania, a także procesowym ujęciem jego udziału w postępowaniu i wezwania go do udziału przez sąd. Jako istotny element tej analizy uznano także kwestię ochrony praw zainteresowanego, który nie brał udziału w postępowaniu nieprocesowym. W rozdziale tym podkreślono specyfikę uczestnictwa w postępowaniu nieprocesowym wnioskodawcy, co wymagało rozważań w odniesieniu do pojęcia wniosku, a także istnienia i skutków braków uprawnienia do wszczęcia postępowania nieprocesowego.

W ostatnim rozdziale, szóstym, scharakteryzowano przypadki utraty statusu uczestnika, które wynikają z innego źródła niż samo zakończenie postępowania. Chodziło przede wszystkim o pokazanie roli, jaką pełni w przyjętej przez ustawodawcę zasadzie uczestnictwa odmowa dopuszczenia do udziału w sprawie uczestnika. Konieczne było także odniesienie się do aktualności w postępowaniu nieprocesowym koncepcji następstwa procesowego *mortis causa* i *inter vivos*. Następstwo procesowe jest bowiem nie tylko powiązane z utratą statusu przez uczestnika, ale także z możliwością nabycia go przez wstępujące do postępowania podmioty.

W książce uwzględniono stan prawny, literaturę i orzecznictwo na dzień 30 czerwca 2017 r.

Rozdział 1

STRONA W PROCESIE CYWILNYM – ZAGADNIENIA PODSTAWOWE

Pojęcie strony procesu cywilnego stanowi centralne zagadnienie postępowania cywilnego. Wynika to z założenia, że rozwiązania przyjmowane w ustawie oraz w doktrynie i w orzecznictwie w odniesieniu do stron procesu mają często zastosowanie wobec podmiotów innych rodzajów i trybów procesowych. Mają więc one w pewnym sensie kształt modelowy rzutuujący na definiowanie i posługiwanie się określonymi pojęciami w innych postępowaniach. Założenie to jest pochodną historycznego rozwoju procesu cywilnego jako podstawowego trybu rozpoznania spraw cywilnych, a także oparcia na tym trybie podstawowych rozwiązań prawnych w kodeksie postępowania cywilnego. Nie wszystkie jednak reguły wykształcone względem stron procesu cywilnego, a szerzej – aspektu podmiotowego tego trybu postępowania cywilnego mogą być stosowane w innych postępowaniach. Wynika to z założenia, że nauka o stronach (podmiotach) postępowania jest tym fragmentem prawa postępowania cywilnego, które pozostaje w ścisłym związku z regulacjami materialnoprawnymi leżącymi u podstaw danego postępowania i funkcjami, które ma ono do spełnienia¹. W sposób szczególny różnice dotyczące zasad związanych z kształtowaniem strony podmiotowej i definicji strony (uczestnika) uwydatniają się pomiędzy procesem a trybem postępowania nieprocesowego. W związku więc z faktem, że regulacja tych zagadnień w procesie jest obecnie z punktu widzenia techniki ustawodawczej² najbardziej kompletna, w wielu wypadkach konieczne jest sięgnięcie za pośrednictwem art. 13 § 2 k.p.c. do tych regulacji. Wynika to także ze stanu nauki prawa procesowego cywilnego, która w najszerszy sposób rozwinęła się w odniesieniu do stron procesu³. Uzasadnione jest więc, przed przejściem do

¹ X. Fierich, *Strony i ich zastępcy* [w:] *Polska procedura cywilna. Projekty referentów z uzasadnieniem*, t. I, Warszawa 1928, s. 50.

² Odmiennie było na gruncie kodeksu postępowania niespornego, gdzie przepisy o stronie podmiotowej postępowania nieprocesowego (niespornego) były znacznie bardziej szczegółowe, dotyczyły bowiem nie tylko zasad uzyskiwania statusu uczestnika (art. 13 k.p.n.), ale także zdolności do działania w postępowaniu niespornym (art. 14 k.p.n.), zastępstwa przez pełnomocników (art. 15 k.p.n.), badania przez sąd uprawnienia wnioskodawcy (art. 17 k.p.n.).

³ Większość opracowań monograficznych dotyczących fundamentalnych aspektów podmiotowych postępowania cywilnego zostało ograniczone przez autorów do regulacji procesu cywilnego. O ile w przypadku

omawiania zagadnień dotyczących pojęcia i pozycji uczestnika postępowania nieprocesowego, zaprezentowanie stanu normatywnego związanego ze stroną procesu cywilnego. Dwa zagadnienia są tu kluczowe: reguły rządzące kształtem i sposobem wyznaczania strony podmiotowej w procesie, które ujęto pod wspólną nazwą zasady dwustronności procesu, a także samo pojęcie strony procesu cywilnego, z którym wiążą się też kwestie zdolności i kwalifikacji, które powinny stronom przysługiwać. Poczynione w tym rozdziale ustalenia będą służyły za punkt wyjścia do przedstawienia istoty uczestnictwa w postępowaniu nieprocesowym. Poruszone w tym rozdziale zagadnienia mają jednak walor przede wszystkim podsumowujący stan nauki w zakresie niezbędnym z punktu widzenia celów niniejszego opracowania.

1.1. Zasada dwustronności w procesie cywilnym

1. Proces cywilny, jako podstawowy tryb rozpoznawania spraw w postępowaniu cywilnym, oparty jest na kluczowej dla niego dwustronności⁴. Wynika to z założenia, że w procesie sąd rozstrzyga spór o prawo pomiędzy dwoma przeciwstawnymi podmiotami – powodem i pozwanym. Według niektórych teoretyków, w ślad za rozwojem nauki niemieckiej⁵, dwustronność stanowi zasadę procesu cywilnego (*Zweiparteienprinzip*)⁶.

niektórych z nich wynikało do z istoty problematyki, która ujawnia się tylko w procesie (por. S. Włodyka, *Podmiotowe przekształcenia powództwa*, Warszawa 1968; M. Jędrzejewska, *Współuczestnictwo procesowe (Istota – zakres – rodzaje)*, Warszawa 1975; J. Klimkowicz, *Interwencja uboczna według kodeksu postępowania cywilnego*, Warszawa 1972), o tyle w innych była to świadoma decyzja autorów, którzy uznali, że kluczowe znaczenie ma omówienie konkretnych zagadnień w odniesieniu do modelowego trybu postępowania, jakim jest proces (W. Broniewicz, *Legitymacja procesowa (praca habilitacyjna)*, Łódź 1963; S. Włodyka, *Powództwo prokuratora w polskim procesie cywilnym*, Warszawa 1957; Ł. Błaszczak, *Pozycja handlowej spółki osobowej w procesie cywilnym*, Toruń 2006). Raczej wyjątkowo zagadnienia podmiotowe były podejmowane zarówno w odniesieniu do procesu, jak i postępowania nieprocesowego (K. Stefko, *Udział prokuratora w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1956; T. Rowiński, *Interes prawny w procesie cywilnym i w postępowaniu nieprocesowym*, Warszawa 1971).

⁴ P. Ryłski, *Udział osób trzecich w procesie cywilnym – perspektywa kodyfikacyjna* [w:] *Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego. Materiały Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr i Zakładów Postępowania Cywilnego w Katowicach–Kocierzu (26–29 września 2013 r.)*, red. K. Markiewicz, A. Torbus, Warszawa 2014, s. 105.

⁵ Wskazuje się, że jako pierwszy w nauce niemieckiej pojęciem zasady dwustronności posłużył się K. Heinesheimer, *Das Zweiparteisprinzip im Prozess und Vollstreckung* [w:] *Festschrift für Adolf Wach*, t. 3, Leipzig 1913, s. 129 i n.; L. Rosenberg, K.H. Schwab, P. Gottwald, *Zivilprozessrecht*, München 2004, s. 239; K. Gajda-Roszczyńska, *Udział podmiotów innych niż materialnie uprawnione jako stron w procesie cywilnym a kryterium interesu prawnego – zagadnienia wybrane*, PPC 2015/3, s. 356.

⁶ O zasadzie dwustronności mówią m.in. M. Waligórski, *Polskie prawo procesowe cywilne. Funkcja i struktura procesu*, Warszawa 1947, s. 125; W. Siedlecki, *Nieważność procesu cywilnego*, Warszawa 1965, s. 88–89; W. Broniewicz, *Zdolność sądowa w postępowaniu cywilnym*, NP 1966/5, s. 574; J. Jodłowski, *Zasady naczelne socjalistycznego postępowania cywilnego* [w:] *Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego*, Ossolineum 1974, s. 70; J. Klimkowicz, *Uczestnictwo w charakterze wnioskodawcy w postępowaniu nieprocesowym*, PiP 1977/1, s. 99; K. Lubiński, *Postępowanie o ubezwłasnowolnienie*, Warszawa 1979, s. 80; J. Jodłowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego z komentarzem*, t. 3, red. J. Jodłowski, K. Piasecki, Warszawa 1989, uw. 1 do art. 510, s. 843; H. Mądrzak [w:] *Postępowanie cywilne*, red. H. Mądrzak, Warszawa 2003, s. 95; W. Siedlecki

Według innych jednak dwustronność procesu jest po prostu jego cechą i nie wskazują oni wyraźnie na istnienie zasady dwustronności⁷.

Jak wiadomo, pojęcie i znaczenie zasad procesowych, a także zasad prawa w ogóle jest jednym z bardziej skomplikowanych zagadnień nauki prawa. Zasady postępowania cywilnego mają jednak szczególne znaczenie i z tego względu w doktrynie rozwinęła się bardzo szeroko nauka dotycząca tych zasad, w szczególności w odniesieniu do naczelných zasad postępowania cywilnego⁸. W literaturze wskazuje się na dwa odmienne podejścia do istoty zasad prawa w ogólności, w tym do zasad procesowych. Po pierwsze, niektórzy autorzy widzą w zasadach naczelných pewne sposoby lub modele służące rozwiązywaniu niektórych zagadnień prawa procesowego cywilnego. Podejście takie określa się jako opisowe, gdyż służy przede wszystkim scharakteryzowaniu główných cech postępowania. Podejście to pozwala widzieć w zasadach procesowych narzędzie służące badaniu postępowania i opisowi jego cech charakterystycznych⁹. Po drugie, część autorów traktuje zasady procesowe jako pewne normy (dyrektywy) mające dla danej gałęzi prawa podstawowe i nadrzędne znaczenie w stosunku do innych norm. Ujęcie

[w:] W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2004, s. 108; Ł. Błaszczak [w:] *Postępowanie cywilne*, red. E. Marszałkowska-Krześ, Warszawa 2013, s. 116; K. Weitz, K. Gajda-Roszczyńska [w:] *System Prawa Handlowego*, red. S. Włodyka, t. 7, *Postępowanie sądowe w sprawach cywilnych z udziałem przedsiębiorców*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2013, s. 248; K. Gajda-Roszczyńska, *Udział...*, s. 356; J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. IV, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, uw. 1 do art. 510, s. 53. W doktrynie obcej na temat zasady dwustronności (*principe de la dualité de parties, Zweiparteienprinzip, Zweiparteienstreit, Grundsatz des Zweiparteienverhältnisses*, por. M.-F. Schaad, *La consorité en procédure civile*, Neuchâtel 1993, s. 22).

⁷ O dwustronności procesu cywilnego bez wskazywania na to, że jest to zasada procesu mówią E. Waśkowski, *System procesu cywilnego. Wstęp teoretyczny*, Wilno 1932, s. 108; M. Jędrzejewska, *Współuczestnictwo...*, s. 8; H. Dolecki, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2013, s. 44–45; W. Broniewicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2008, s. 136; T. Wiśniewski, *Przebieg procesu cywilnego*, Warszawa 2013, s. 43; E. Marszałkowska-Krześ [w:] *Postępowanie...*, red. E. Marszałkowska-Krześ, s. 434 (autorka mówi o cesze procesu); P. Grzegorzczak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, uw. 1 do art. 64, s. 416 (autor na następnej stronie wspomina jednak również o zasadzie dwustronności); R. Obrębski, *Zdolność sądowa strony w znaczeniu materialnym* [w:] *Sine ira et studio. Księga jubileuszowa dedykowana sędziemu Jackowi Gudowskiemu*, red. T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz, Warszawa 2016, s. 363. W literaturze obcej por. W.J. Habscheid, *Droit judiciaire privé suisse*, Genève 1981, s. 173–174 oraz Z. Stalev, *Non-contentious proceedings and their development* [w:] *Effektiver Rechtsschutz und verfassungsmäßige Ordnung. Die Generalberichte zum VII. Internationalen Kongreß für Prozeßrecht*, Würzburg, 1983, red. W.J. Habscheid, Bielefeld 1983, s. 274.

⁸ Za twórcę pojęcia naczelných zasad procesowych uznaje się N.T. Gönnera, który rozumiał przez nie najwyższe reguły (*maxime*), które co prawda nie są bezpośrednio wyrażone w żadnej ustawie, wynikają jednak z istoty samego procesu i determinują całą jego budowę (por. m.in. E. Waśkowski, *System...*, s. 125; W. Berutowicz, *Zasada dyspozycyjności w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1957, s. 12; J. Jodłowski, *Zasady...*, s. 47 i n.). W ostatnim okresie por. w szczególności opracowanie T. Wiśniewskiego, *Kolizyjność zasad procesu cywilnego* [w:] *Sine ira et studio. Księga jubileuszowa dedykowana sędziemu Jackowi Gudowskiemu*, red. T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz, Warszawa 2016, s. 683 i n.

⁹ W. Siedlecki, *Zasady...*, s. 3; J.-M. Grossen, *A propos...*, s. 184.

Piotr Rylski – doktor nauk prawnych; adiunkt na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, członek Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego, radca prawny; autor kilkunastu publikacji naukowych z zakresu prawa postępowania cywilnego, w tym w szczególności z zakresu postępowania dowodowego, postępowania nieprocesowego i międzynarodowego postępowania cywilnego; sekretarz redakcji i członek komitetu redakcyjnego kwartalnika „Polski Proces Cywilny”. Prowadzi zajęcia i szkolenia dla radców prawnych i sędziów, współpracując z Okręgową Izbą Radców Prawnych w Warszawie oraz Krajową Szkołą Sądownictwa i Prokuratury.

Książka stanowi pierwsze kompleksowe opracowanie dotyczące instytucji uczestnika postępowania nieprocesowego w polskiej doktrynie. Zakres rozważań obejmuje zagadnienia konstrukcyjne oparte na zasadzie uczestnictwa obowiązującej w tym trybie postępowania rozpoznawczego. Autor przeciwstawia tę zasadę obowiązującej w procesie cywilnym zasadzie dwustronności i na tym tle analizuje jej zakres, a także omawia pojęcie i rodzaje uczestników postępowania nieprocesowego, oraz sposoby nabycia i utraty tego statusu. Rozważania są prowadzone zarówno na podstawie przepisów ogólnych o postępowaniu nieprocesowym zawartych w kodeksie postępowania cywilnego (art. 506–525 k.p.c.), jak i na podstawie postępowania szczególnych kodeksowych i pozakodeksowych.

(...) Autor nie poprzestaje na analizie teoretycznej, ale szeroko ilustruje różne kwestie przykładami z zakresu szczególnych postępowań nieprocesowych, doskonale wykorzystując przy tym orzecznictwo Sądu Najwyższego. (...) Praca będzie przydatna dla wszystkich zainteresowanych teoretycznymi i praktycznymi aspektami postępowania nieprocesowego.

Z recenzji wydawniczej prof. dr. hab. Tadeusza Erecińskiego

(...) Z praktycznego punktu widzenia podstawowe znaczenie mają rozważania wyjaśniające pojęcie uczestnika postępowania nieprocesowego i poszczególne rodzaje uczestników oraz wywody poświęcone problematyce różnych „dróg” uzyskania statusu uczestnika w zależności od podstawy uczestnictwa i sposobu „wejścia” do postępowania. W codziennej pracy sędziów są to zagadnienia budzące poważne wątpliwości i przez to niejednolicie rozstrzygane, a mające jednocześnie podstawowe znaczenie dla zainteresowanych sprawami podmiotów i pełnomocników.

Z recenzji wydawniczej prof. dr. hab. Karola Weitz

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL

ISBN 978-83-8107-767-5

